

*Preek van 5 september 2021,
gehouden in De Morgenster in Papendrecht bij het afscheid van De Morgenster
door ds. Piet van Die*

GODS EERSTE WOORD

God zei: 'Er moet licht komen.' (Genesis 1,3)

Een mens die zich verwondert

Ver achter deze woorden moet, ergens in een donker verleden, een mens schuilgaan die zich voor het eerst verbaasde. Hij zag de zon opkomen en wat tot die tijd vanzelfsprekend was, werd ineens een wonder. Hij werd zich bewust van het licht dat het donker verdreef en de kleuren van de wereld wakker riep. En hij fluisterde: 'Wat is je wereld mooi!' 'Je wereld' ja, in plaats van 'de wereld', want achter de gave van het licht vermoedde hij een Gever. En hij bedacht: het licht moet wel Gods eerste scheppingswoord zijn geweest.

Menselijke verbeelding natuurlijk. Verbeelding die werd herkend door andere mensen en zo ontstond gaandeweg het scheppingsverhaal. Maar tegelijk is het een verhaal dat óók van God komt. Want onze verbeeldingskracht is niet ons instrument om God te verzinnen of te bereiken; onze verbeelding is juist omgekeerd de manier waarop God óns bereikt. Daarom zei de Maker van alle dingen: 'Zo is het! Zet dat maar in de Bijbel.'

Wonder

Of het inderdaad met die ene oergelovige begonnen is, weet ik natuurlijk ook niet zeker. Maar het geloof in een Schepper moet wel begonnen zijn met verwondering. Verwondering dat de wereld er is. En over hoe mooi de wereld is. En dat heel deze wereld elke dag weer aan het licht wordt gebracht.

Bij een wonder denken veel gelovigen uitsluitend aan mirakels. Aan gebeurtenissen die de natuurwetten doorbreken of op hun kop zetten. Maar ik heb dat nooit zo goed begrepen. Alsof het leven zélf geen wonder is!

Spiritualiteit van de zintuigen

Natuurlijk, we weten ook van gebrokenheid en ellende. Normaal zou ik dan wijzen op de beroemde regel van Leonard Cohen: 'Er zit een barst in alles, maar

daar komt het licht doorheen.’ Maar over die barsten ging het in preken al vaak. Vandaag staan de gaafheid en schoonheid centraal. Laten we even alle ellende en gebrokenheid opzij schuiven. ‘God, wat is je wereld mooi!’

Als er een rode draad geweest is in alles wat ik in De Morgenster mocht doen, dan is het dit: aandacht vragen voor een spiritualiteit van de zintuigen. Geloven wordt vaak aan de man gebracht als een zaak van ‘verstand op nul en blik op oneindig’. Geloven zou vooral gaan om wat je níet ziet maar uitsluitend op gezag moet aannemen. Maar ik zeg: ‘Geloof je ogen en oren. En laten die je verbeelding prikkelen.’ Want er is niets waarin God niet gevonden kan worden. Er gaat een geheim schuil in alle dingen.

Nescio

Niemand in de Nederlandse literatuur verwoordde dat wat mij betreft beter dan de schrijver Nescio. Hij schreef begin vorige eeuw, zijn taal is dan ook wat ouderwets, maar ze rijmt op Genesis 1. Luister maar naar dit stukje dat hij schreef na een mooie, zomerse dag:

‘De Heer is in de groote stilte en leegte en in dit wonderbaarlijke einde van een monumentale dag. [...] De zon staat stil, het zal geen nacht worden. De tijd staat stil, de onbarmhartige eeuwigheid heeft erbarmen. God heeft de vergankelijkheid van mij weggenomen en van deze bloeiende wereld. De hemel welft stil en blauw over het goedetierene groen. En rondom, voor en achter me en opzij, hoor ik den onbegrijpelijke roep. Vanwaar? Dertien maal roept deze stem Gods van voorbij de grenzen van het begrip.’

Wat ervoer Nescio? Dit: eeuwigheid in de tijd. ‘Amen’ zeg ik dan. En die oergelovige van Genesis zou het ook be-amen. Want God is zo dichtbij als het licht dat ook op jou valt. God woont ook in de Alblasserwaard.

De eerste dag van de week

Gods eerste woord schiep het licht van de allereerste dag, zo wil het verhaal ons doen geloven. Maar élke dag dat de zon weer opkomt, is het alsof de wereld opnieuw begint.

Op elke éérste dag van de week kwamen u en ik de afgelopen jaren in het ochtendlicht samen. Op zondag: dag van de zon. Om te luisteren naar de verhalen uit Gods goede boek. Verhalen over wat mensen aan God hebben

opgedaan. We lezen die verhalen bij het licht van de Paaskaars, symbool voor die mens van Nazaret die voor ons het knooppunt is van alle verhalen. Waar hij kwam, leek het licht aan te gaan. Alsof Jezus (want over hem hebben we het) rechtstreeks uit de wereld van het licht aan was komen lopen. Hij bracht mensen vanuit het donker waarin ze gevangen zaten aan het licht. En ineens zagen ze weer een weg, een zin in hun leven. Alsof hij een dik wolkendek opzij schoof en de zon opnieuw liet schijnen over hun leven. Want het scheppingsverhaal gaat niet over toen en daar en vroeger. Het gaat over vandaag. Over hoe Gods licht valt over jouw en mijn leven.

'Ik schilder het licht'

De schilder Anton Mauve schilderde veel koeien. Een vriend zei op een dag: 'Waarom schilder je niet eens iets anders? Altijd maar weer die koeien, koeien en nog eens koeien.' Waarop Mauve zei: 'Koeien? Man, ik schilder het licht! En het licht valt telkens weer anders! Op het licht raak je nooit uitgekeken.'

De koeien van Mauve waren, om zo te zeggen, zijn 'lichtvangers'. Want licht laat zich nooit puur zien. Het licht wordt zichtbaar *aan datgene waar het op valt*. Het licht laat zich zien aan de dingen en de planten en de dieren en het landschap en de mensen. En in Mauve's geval: aan koeien. Maar het licht zelf is ongrijpbaar, niet vast te leggen.

Licht dat God zelf is

Het licht is in veel religies het symbool voor God zelf. Want God is ook niet vast te leggen. Hij of Zij is in zijn of haar puurste vorm ook niet objectiveerbaar. God wordt alleen indirect zichtbaar: aan de wereld en aan mensen. Waarom komen wij in de Bijbel zoveel mensen tegen? Al die mensen zijn op hun manier ook vangers van het licht – opvangers van het mysterie dat schuilgaat in en achter de dingen. De Schrift schildert het licht van God dat valt op mensen. En ook dat licht valt telkens weer anders.

Zo is het nog steeds. Dat maakt pastoraat ook zo boeiend! Ik ben dankbaar voor de openheid die talloze mensen mij boden in gesprekken. Want ik kwam - plat gezegd - God niet brengen. Het was omgekeerd: zij boden *mij* zicht op hoe het licht van God hun leven binnenvalt. Zo mag de kerk ook in de samenleving staan. Niet met het pretentie dat zij God bij de mensen moet brengen, maar speurend

naar tekenen waar God haar vóór is geweest. Want Gods licht laat zich vinden op onvermoede plekken.

Pratend licht

Zoals in het gedicht van Hans Andreus: *Gelukkig dat / het licht bestaat // en dat het met / me doet en praat // en dat ik weet / dat ik er vandaan // kom, van het licht / of hoe dat heet*. Het is een spiritueel gedicht. Het woord God komt er niet in voor. Hij gebruikt tastende woorden ('of hoe dat heet'). Andreus was dan ook geen kerkmens of gelovige in de traditionele zin van het woord. Maar dat hoeft ook niet. God houdt van dichters. God is zelf van poëzie. Hoe schiep hij de wereld? Met woorden! God was dus de eerste dichter en het licht is zijn eerste gedicht. Daarom zit er zoveel poëzie in de schepping! Andreus verstond die taal.

Gods licht valt breed in en over alle dingen en mensen. Ieder mens of dier of plant of ding mag lichtvanger en lichtdrager zijn. Laat dat de boodschap zijn die u en ik meenemen op onze eigen wegen. Dat bouwen wij aan een samenleving van genade waarin ieder een plek heeft. Leef en leef goed. Met de zon op je gezicht. In het licht van Gods ogen. Elke dag dat de zon weer opkomt, is een teken dat het verhaal van schepping en Schepper nog steeds doorgaat.

Geef het aandacht. Want die oergelovige van weleer zit ook in jouw en mijn ziel. Haal hem naar boven. Verwondering en vreugde zullen ons deel zijn. Want God, wat is je wereld mooi!